

Explanatio sancti Thome

tu et reuerentia. Non enim sufficit tantum seruire deo quod potest fieri per actionem exteriozem nisi etiam placeamus ei per intentionem rectam et per amorem. Sapientia. 4. Placebo deo factus est dilectus. ps. Placebo domino in regione uiuorum. Maxime autem seruit deo per obsequium interiorum. ps. et Luc. 1. Seruiamus illi in sanctitate et iusticia. Deus autem propter creationem dicit dominus. propter regenerationem uero pater. Dominus autem debet timor: sed patri amor et reuerentia. Malach. 1. Filius honorat patrem et seruus dominum suum timebit. Si ergo pater ego sum ubi est honor meus. Et si dominus ego sum. ubi timor meus. Ergo deo seruandum est cum metu et reuerentia. ps. Seruite domino in timore et exultate ei cum tremore. Quod autem ita debeamus seruire deo. probatur per auctoritatem sumptam: Deutero. 4. Et est deus noster ignis consumens est. Hoc autem quod deus dicit ignis non dicit hoc secundum dyonysium quod sit aliquis corporum: sed quia intelligibilia designant per sensibilia inter que ignem reperimus habere maiorem nobilitatem et maiorem claritatem. Item maiorem acuitatem. Item maiorem altitudinem in situ. Item est magis purgatiuus et consumptiuus. ideo deus precipue nominatur ignis propter eius claritatem quia lucem habitat inaccessibilem. 1. thimo. 6. Item quia maxime actiuus. Esai. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis. Item altior est in situ. ps. Excelsus super omnes gentes dominus etc. Item purgat peccata et quasi consumit. Unde dicit hic quod est ignis consumens scilicet peccata. Malach. 3. Ipse enim quasi ignis consumens. Et sequitur. Et purgabit filios leui. Supra. 1. Purgatio nem peccatorum faciens. Item consumit peccatores puniendo. Supra. 10. Terribilis anima quedam expectatio et ignis emulatio que consumptura est aduersarios. Et ideo quia ista nobis promissa sunt. Esai. 10. Erit lumen israel in igne et sanctus eius in flamma. ps. Ignis ante ipsum preceat et in flammabit in circuitu inimicos eius. Et ideo debemus seruire ad seruandum et placendum deo.

Capitulū tredecimū.

Charitas fraternitatis maneat in uobis: et hospitalitatem nolite obliuisci. Per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio receptis. Memoretote uincitorum tanquam simul uincti: et laborantium tanquam et ipsi in corpore morantes. Honorabile connubiū in omnibus: et thorus immaculatus. Fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. Sint mores sine auaritia: contenti presentibus. Ipse enim dixit. Non te deseram neque dero linquam ita ut confidenter dicamus: Dominus mihi adiutor est: non timebo quid faciet mihi homo. Memoretote prepositorum uestrorum qui uobis locuti sunt uerbum dei quorum intuētes exitum conuersationis imitamini fidem. Iesus christus heri et hodie ipse et in secula. Postquam supra monuit eos apostolus qualiter se debent habere ad perpetranda mala: hic monet quomodo se debeant habere ad operandum bona. Unde secundum glo. ab isto loco incipit moralis instructio post commendationem et exhortationem ad imitandum ipsum. Et circa hoc duo facit. Primo enim hortatur ipsos ad bonum. Secundo orat pro eis ibi. De us autem pacis etc. Circa primum tria facit. Primo enim

ostendit quomodo debent bonum operari quantum ad proximos. Secundo quantum ad seipsum. ibi. Honorabile connubiū etc. Tertio quantum ad prelatos ibi. Memoretote prepositorum uestrorum etc. Dicit ergo quantum ad primum sic. Dicitur est quod promissus est nobis regnum immobile. ad quod si uolumus peruenire necesse est nos charitate habere. Ergo charitas fraternitatis maneat in uobis. 1. Job. 4. Qui non diligit fratrem suum quem uidet: deum quem non uidet quomodo potest diligere? Item. 1. petri. 2. Omnes inuicem honorate: fraternitatem diligite. Quia uero charitas non est ociosa ut dicit Gregorius. ideo hortatur ad opera charitatis. 1. Job. 3. Non diligam uerbo neque lingua sed opere et ueritate. Ideo dicit quod debemus ostendere charitatem peregrinis per hospitalitatem. uinctis per compassionem. pauperibus per subuentionem. Et primum ponit ibi. Et hospitalitatem nolite obliuisci etc. Secundum ibi. Memoretote uincitorum etc. Tertium ibi. Et laborantium etc. Dicit ergo quantum ad primum. Nolite obliuisci hospitalitatem. Et dicit obliuisci: quia isti aliquando in prosperitate sua multum fuerunt hospitales. Sed modo de uapuri erant et ideo non ita bene poterant. Tamen animat eos ad conueniendum secundum possibilitatem suam. Rom. 12. Hospitalitatem sectantes. Et specialiter facit mentionem de hospitalitate quia qui peregrinos recipit tria opera misericordie simul implet. quia et recipit et curat et parat. 1. Job. 4. Hospitales inuicem sine murmuratione. Et subdit rationem quia per hanc multi placuerunt angelis hospitio receptis sicut patet de abraam et loth. Gen. 19. Alia littera habet per hanc quasi nescientes receperunt angelos. quia non credebant eos esse angelos. quod uerum est in principio unde quod abraam adorauit eos adoratioe uulge que exhibet sanctis. et quasi hominibus cibos obtulit. Sed postmodum intulerunt eos angelos in quibus deus loquebatur. Et locutus est eis sicut deo dicens. Non est hoc tuum qui iudicas omnem terram. et similiter loth. Quantum ad secundum dicit. Memoretote uincitorum illorum. scilicet qui propter deum missi sunt in carcerem. memoretote uisitatio redimendo tanquam essetis simul corporaliter cum eis uincti. Hoc enim est aliud opus misericordie. Math. 25. In carcere eram et uenistis ad me. Contra quod Esai. 14. dicit. Uinctis eius non apperuit carcerem. Hoc ipsi aliquando fecerunt sicut patet supra. 10. Specialiter autem hoc pertinet ad opus misericordie: alie nam miseriam suam reputare. Quantum ad tertium dicit. Et laborantium siue labore corporali. ps. Labores manuum tuarum quia manducabis sine sollicitudine spirituali. 2. tymothei. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Siue in malis sustinendis. Eccl. 1. Et cognoui quod in his quoque esset labor et afflictio spiritus. Breuiter tota presentis uita labor quidam est. Job. 5. Homo ad laborem nascitur et ad uitam ad uolatum. Supple memoretote tanquam et ipsi in corpore morantes. Per quod experti estis quod necesse sit laborantibus. Eccl. 31. Intellige que sunt primi tui ex teipso. Math. 7. Omnia quecumque uultis ut faciant uobis homines eadem et uos facite illis. Unde inde cum dicit. Honorabile connubiū etc. monet bona facere quantum ad seipsum. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit monitionem contra concupiscentias carnalium delectationum. Secundo contra cupiditatem rerum exteriorum. ibi. Sint mores sine auaritia etc. Primo ergo ponit monitionem dicens: Honorabile etc. Circa quod sciendum est quod circa uenera dupliciter contingit peccatum. Uno modo per illicitam coniunctionem soluti cum soluta. et quantum ad hoc dicit: Honorabile connubiū supple sit in omnibus quod continere noluit non coniunctio fornicatio. Et dicit honorabile quando sit sine debitis circumstantiis matrimonij. Et

in epistolam ad Hebreos XIII

quo patet qd actus matrimonialis potest esse sine peccato. quod est contra hereticos. 1. Corin. 7. Si nupserit virgo non peccauit. Unde dominus ad ostendendum bonum esse actum matrimonij: Primum signum fecit in nuptiis et matrimonium nobilitauit presentia sua corporali et nasci voluit de coniugata. Alio modo per violentiam thori maritalis quando scz vir accedit ad alterius vxorem: vel mulier ad alterius virum. Et quantum ad hoc dicit. Et thorus immaculatus. Et sup. 14. Neqz vitam neqz nuptias mundas iam custodiunt. sed alius alium p inuidiam occidit aut adulterans contristat. Item capitulo tertio. Felix sterilis et incoquinata. et que nesciuit thorum in delicto. habebit fructum in respectione animarum sanctarum. Subdit autem apostolus ratione dicens: Fornicatores enim et adulteros iudicabit deus. In quo elidit errorem aliquorum dicentium qd deus peccata carnalia non punit nec curat. Ephe. 5. Nemo vos seducat inanis verbis. ppter hoc enim scz propter peccata carnalia que premiserat venit ira dei in filios dissidentie. Ideo dicit hic qd fornicatores propter hoc qd dixit honorabile concubium et adulteros ppter hoc qd dixit thorus immaculatus deus iudicabit id est cōdemnabit. Aphe. 5. Omnis fornicator aut immundus aut auarus quod est idolorum seruitus non habet partem in regno dei et xpi. Deinde cum dicit. Sint mores etc. phibet cupiditate honorum exteriorum: circa que contingit peccare duobus modis. Uno enim modo per tenacitatem. Alio modo p cupiditatem. Liberalitas enim est virtus que ponit medium circa pecunias qtu ad datione et qntus ad acceptance. Quantum ad primum scz contra tenacitate dicit. Sint mores sine auaritia. Auarus enim dicit nimis tenax quasi auidus eris. Unde Eccl. 10. Auaro nihil est scelestius. Quantum ad secundum dicit. Contenti presentibus. Illi qui tempore que habent volunt alia cumulare non sunt contenti presentibus. 1. Timo. 6. Habentes alimeta et quibus tegamur: his contenti simus. Vel qd dicitur. Sint mores sine auaritia. phibet auaritiam qtu ad cupiditate et tenacitatem. Cum vero dicit. contenti presentibus. excludit causam auaritie scz sollicitudine. Marti. 6. Nolite solliciti esse etc. Non enim phibet qd homo non sollicitetur de rebus in posterum necessariis. sed qd cura et sollicitudo non preoccupet mentem. Sic enim qui preoccupat futuram sollicitudine sollicitus est in crastinum. Deinde cum dicit. Ipse enim dixit etc. ponit monitionis ratione. Et est ratio quare non debemus suspicari esse solliciti. sed tamen facere qd in nobis est scz cum fiducia diuini auxilij. Ipse enim dixit Josue. 1. Non te deseram id est qn ministrare tibi necessaria. neqz derelinqua scz fame pite ps. Non vidi iustum derelictum nec semen eius querens panem. Vel non derelinqua quin liberem te a malis. Et ex hoc causat fiducia in corde. ita vt confidenter dicam. Esa. 12. Fiducialiter aga et non timebo. et qd dicam illud ps. Dns mihi adiutor est non timebo quid faciat mihi homo. Adiutor in qtu a malis liberat. ps. Adiutor in tribulationibus que inuenerunt nos nimis. Et ideo non timebo quid faciat mihi homo id est aduersarius quicunqz carnalis Esa. 51. Quis tu vt timeas ab homine mortali. Vel diabolus qui dicit homo ab homine victus sicut sci pio africanus. Marti. 13. Inimicus bō hoc fecit. Deinde cum dicit. Memento prepositoz etc. ostendit quomodo debent bonū operari qtu ad prelatos. Et circa hoc facit duo. Primo enim ostendit quō se debet habere ad mortuos. scz vt eorū sequant exempla. Secundo quomodo ad viuentes vt eis obediant ibi. Obedite prepositis vestris etc. Quantum ad primum duo facit. Prōo enim ostendit quomodo honorum doctrinā imitent. Secundo quomodo malo-

rum doctrinam deuient ibi. Doctrinis varijs etc. Dicit ergo. Memento prepositoz vestroz qui vobis locuti sunt verbis dei id est apostolorum qui vobis predicauerunt Esa. 51. Attendite ad abraā prem vrm etc. Non solū autē predicauerūt verbo: sed etiā facto ostenderūt. Marti. vlt. Sermonē confirmante sequētib⁹ signis. Nō solū memēto verborū: sed etiā intuemini exituz. 1. Marti. 2. Memēto operū patrū q fecerūt i generationib⁹ suis et accipietis gloriā magnā etc. Jac. 5. Exemplū accipite fratres mei mali exitus et longanimitatis et laboris et patientie pphetas q locuti sunt in noie dñi etc. Sed non solū hoc imitemini scz exitum vt scz p xpo sapiēter sustineatis: scz etiā conuersationē. ad bonā em mortem venitur p bonam conuersationē. Imitamini etiā fidē illoz: vt ab illa non declinetis. Sequit. Iesus christus heri et hodie ipse et in secula. scdm glosam sic introductur littera ista. Ipse enim supra dixerat quod scilicet dictum est Josue. Non te deserā neqz derelinqua. poterant isti dicere. Ille cui hoc dictū est bene debebat considerare de dei adiutorio. Nos autem non sic quibus non est dictum. Hoc remouet apostolus dicens qd christus q hoc tunc dixit Josue manet in eternum. Et ideo sicut tūc potuit ipsum iuuare. ita potest modo auxiliari nobis. Ideo dicit. Iesus christus heri et hodie etc. Vel potest referri ad immediate dictum. Jam enim dixerat qd deberent imitari apostolos. poterant dicere qd non est simile qd illi immediate instructi fuerunt a christo et seruerūt sibi. nos autē nō sic. Et id dicit apłs qd christus manet. et ideo instruit nos ad seruendum sibi. Unde dicit. Ipse christus heri scilicet in tempore primitiuozum apostolorum. et hodie scilicet in tempore isto ipse et in secula Marti. vltimo. Ecce ego vobiscum sum vsqz ad consumationem seculi. Apoc. 1. Dicit dominus deus qui erat et qui est et qui venturus ē omnipotens. ps. Tu autē idem ipse es et anni tui non deficient. In hoc ergo ostendit apostolus eternitatem xpi

Lectio secunda

Doctrinis varijs et peregrinis nolite abduci. Optimū est enim grā stabilire cor: non escis que nō profuerunt ambulanti bus in eis: habemus altare: de quo edere non habent potestatem qui tabernaculo deseruiunt. Quozum enim animalium infertur sanguis p peccato in sancta p pontificē: hoz corpa cremant extra castra. Propter qd et iesus vt scificaret p suū sanguinē plm eē portā passus est. Exeam⁹ igit ad eū extra castra: impropium ei⁹ portates. Nō enim habem⁹ hic manentē ciuitatē s futurā inquirim⁹. Per ipm q offeram⁹ hostiā laudis sp deo id ē fructū labioz pfitentiū noi ei⁹. Bnificentie autē et communionis nolite obliuisci. Talib⁹ enim hostijs pmereē deus.

Supra monuit apłs ad imitandū exempla et conuersationem eorum qui decesserunt: hic monet ad insistendum doctrine eoz. Et circa hoc duo facit. Primo enim ponit monitionē suam. Secūdo assignat rationē ibi. Habem⁹ altare etc. Item pma in duas. Primo enim ponit monitiones suam in generali. Secūdo exemplificat ipsam ibi. Optimū est enim gratia etc. Dicit ergo. Nolite abduci varijs et peregrinis doctrinis. quasi dicat. Ita dixi qd debetis imitari fidē apłoz. Ergo a doctrina ipsoz p quas cūqz aliam doctrinā nolite abduci id est remoueri. Ibi

Explanatio sancti Thome

sciendum est q̄ cum veritas consistat in medio cuius est unitas. et ideo vni vero multa falsa opponi possunt sicut vni medio multa extrema. Doctrina ergo fidei vna est q̄ a puncto in punctu non conuenit ducere nisi vnam rectam lineam. Omnes alie doctrine multe sunt: q̄ a recto multis modis contingit deuiare. Et ideo dicit. Doctrinis varijs id est diuisis. **Osce. 10.** Diuisum est cor eorum nunc interibunt. **Hec** sunt ille doctrine de quibus. **1. Ti. 4.** Doctrinis demonioꝝ in ypocrisi loquentiu mendaciu. Item sunt peregrine sc̄z a fide catholica. a nobis aut tales doctrine nō sunt sustinende. q̄ non sumus hospites et aduenesi sum⁹ ciues sanctoru et domestici dei. **Ep̄. 2.** Deinde cum dicit. Optimum est em̄ gratia etc. exemplificat in speciali que sunt varie et peregrine doctrine. Unde sciendum est q̄ in primitiua ecclesia fuit vnus error q̄ ad salutē necessaria erat obseruantia legaliu que precipue consistebat in quibusdā cibis sumendis: puta agni paschalis. **Exo. 12.** Et in abstinendo a quibusdā cibis. sicut patet **Leuit. 11.** et in alijs multis locis. Alius error fuit q̄ passim licebat vti delectationib⁹ corporalib⁹. Et iste fuit error nicolaitarum. Et de vtroq̄ possunt hec verba exponi. sed magis pp̄ie de p̄mo. Dicit ergo. **Holite** abduci a veritate fidei p̄ varias et peregrinas doctrinas. **2. Thess. 2.** Non cito moueamini a sensu vestro. **Sal. 1.** Viror q̄ sic tam cito trāserimini ab eo q̄ vos vocauit in gratiā xp̄i in aliud euangeliū. Deus em̄ a nobis requirit cor. **puer. 23.** Prebe fili mi cor tuū mihi. Et id debet esse firmū et stabile. Contra quod dicit in ps̄. Cor meum dereliquit me. Hoc autē non stabilē estis corporalibus: sed p̄ gr̄am iustificante. **Ro. 3.** Iustificati gratis p̄ gratiam ipsius et p̄ redemptionē que est in christo iesu. Et ideo dicit. Non estis que non profuerunt. **Ro. 14.** Non est regnū dei esca et potus. sed iusticia et pax et gaudium in sp̄sancto. Non est ergo stabilitamentū cordis in imoderata vel supflua sumptione cibi: s̄ magis in gratia dei. ps̄. Paratum cor eius sperare in domino confirmatum est cor eius non commouebit donec etc. Spes autē est quasi anchora stabilis corda. **supra. 6.** Confugim⁹ ad tenendam p̄positam nobis spem quam sicut anchorā habemus aie tutas et firmas. Et dicit q̄ non p̄fuerunt ambulantes in eis id ē sperantibus in eis. quia illis qui eis vtiunt ad necessitatē p̄sunt ad salutē corporis. sed qui totum studium ponunt in eis ambulantes in ipsis. et talibus nec p̄ficiunt ad salutē aie nec corporis. **Jer. 11.** Nunquid carnes sancte auferent a te malicias tuas in quibus gloriata es. Deinde cum dicit. Habemus altare etc. assignat rationē et est valde subtilis. Sicut em̄ legit **Leuit. 16.** Decima die septimi mensis sumus sacerdos sanguinem vituli et hirci inferebat intra sancta p̄ sua ignorantia et illorum corpora cremabant extra castra. Et q̄ erat oblatio sacerdotum nō comedebant carnes eoru. Quod em̄ offerebant pro peccato sacerdotum non comedebant sed extra castra comburebant. Et ista ergo figura trahit ap̄lus mysteriū. Per sanguinē em̄ illum figurabat sanguis xp̄i vt supra dictum est. 9. ca. Vitul⁹ em̄ et hircus xp̄m figurabat. q̄ vitulus erat hostia sacerdotalis: et hircus imolabat p̄ peccato. In quo figurabat q̄ christ⁹ debebat imolari p̄ peccato non sui sed populi. Vitulus q̄ et hircus imolatus. est christus sacerdos seipsum offerēs p̄ peccatis nostris. Sanguis q̄ xp̄i illatus est intra sancta et caro cremata ē extra castra. Vbi duplex est significatum. Vnus q̄ xp̄s in ciuitate imolatus est linguis iudeoꝝ. Unde et marcus dicit ipsum hora tertia crucifixū: licet hora sexta fuerit in cruce leuatus. Aliud q̄ p̄ virtutem passionis sue xp̄s intra castra sancta nos introducit ad patrem. Quod autē corpora illoꝝ cremabant extra ca-

stra q̄tum ad caput nostrū significat q̄ xp̄s passus erat extra portam. Quantum vero ad nos qui sumus membra significat q̄ p̄ illis q̄ sunt extra castra legaliu vel exteris orum sensu imolat xp̄s. Qui em̄ erant in castris de carnibus illis non comedebant. Hec est ergo figura quā p̄ ponit ap̄lus. cuius p̄mo ponit significatū. Secundo ponit figuram ibi: Quorum em̄ animaliu etc. Tertio inducit conclusionē ibi. Exeamus igit ad ipsum etc. Dicit ergo. Stabiliamus corda nostra non estis sed gratia. Alii em̄ non possumus: q̄ habemus altare etc. Istud altare vel est crux xp̄i in qua xp̄s p̄ nobis imolatus est. Vel ipse xp̄s in quo et p̄ quē preces nostras offerim⁹. Et hoc est altare aureum de quo dicit **Apoc. 8.** De isto ergo altari non habet potestare edere id est fructu passionis xp̄i percipere et ipsi tanq̄ capiti incorporari qui tabernaculo legalium deseruunt. **Gal. 5.** Si circumcidimini xp̄s vobis nihil proderit. Vel tabernaculo corporis deseruunt q̄ carnales delectationes sequunt. **Ro. 13.** Carnis curant ne feceritis in desiderijs. Talibus em̄ nihil prodest. **1. Corin. 11.** Qui em̄ manducat et bibit indigne: iudicium sibi manducat et bibit. Dicit autē corpus tabernaculum q̄ in ipso tanq̄ in bello habitam⁹ contra hostes et modicum manet. **2. Pe. 1.** Celox est depositio tabernaculi mei et ideo nō est et deseruendū. Deinde cum dicit. Quoz em̄ animaliu etc. p̄sequit figuram ipsam. Et p̄mo figurā veteris legis. Secūdo figuram noui testamēti ibi. Propter qd̄ et iesus etc. Quantum ad primū dicit. Quoz em̄ animalium etc. Et potest legi littera ista duobus modis. Vno modo sic. horum animaliu corpora cremant extra castra sc̄z vituli et hirci quozus sanguis infertur in sancta p̄ pontifices p̄ peccato sacerdotu et multitudinis. Aliiter sic vt p̄ illa animalia intelligat xp̄s vel sancti eius. Per oēs em̄ hostias veteris legis figurabat xp̄s et p̄ cōsequē membra eius. Christi ergo cuius sanguis illatus est in sancta caelestia p̄ peccato totius mundi corpus igne passum in ara crucis extra portas hierusalē quasi extra castra crematum est. Vel etiam sancti extra castra id ē extra comunē societate hominū igne charitatis teumijs orationibus: et alijs operibus misericordie se cremant. Quozum id ē p̄ quib⁹ efficaciter sanguis xp̄i in sancta illatus est. Primum sensus literalis est. p̄pter qd̄ adaptat figuratū qd̄ fuit in nouo testamento figure veteris testamēti vt sit consonantia inter ipsa. Unde dicit. Propter qd̄ et iesus etc. Et patet totum. Deinde cum dicit. Exeamus igit ad eum etc. inducit duas conclusiones. Secūda ibi. Per ipsum ergo etc. Quantum ad primū dicit. Ita dictum est q̄ nos habem⁹ altare quod est extra castra. Duo ergo debemus facere sc̄z ad ipsum accedere et super illud sacrificare. Modum accedendi ponit p̄mo dicens q̄ sicut xp̄s passus est et impropertium passionis extra portā sustinuit sic et nos exeamus ad eū extra castra id est extra comunē societate carnalium vel extra obseruantiam legaliu. Vel extra sensus corporis portantes impropertiu eius sc̄z xp̄i: id est signa passionis xp̄i p̄ quam christ⁹ factus est opprobrium hominū et abiectio plebis. ps̄. Impropertiu expectauit cor meū et misericordiam. Vel impropertiu id ē renūciemus legalibus adueniente veritate p̄pter quod sumus iudeis impropertiu id est signa penitētie que a carnalib⁹ impropertant. **supra. 11.** Valores diuitias estimans thesauris egyptioꝝum impropertium christi. Sic enim accusatus est christus q̄ subuerteret legē. ita apostolo impropertabatur q̄ predicaret nō deberi seruare legalia. **Gal. 5.** Ego autē fratres si circumcissionem adhuc predico qd̄ adhuc persecutionem patior. Subdit autē rationem hui⁹ dicens. Nō em̄ habem⁹ hic manentē ciuitatē sed futurā inquirim⁹. Homo enim libetē manet in loco suo. pp̄tio

in epistolam ad Hebreos XIII

Finis enim noster non sunt legalia nec temporalia: sed finis noster xps est. **Ro. 10.** Finis noster xps est ad salutem ostendit. **Ro. 10.** ergo habemus hic manentem civitatem sed ubi est xps: ergo exeamus ad ipsam. **Col. 3.** Si cōsurrexistis cum xpo que sursum sunt querite ubi xps est in dextera dei sedens etc. **Esai. 33.** Respice syon civitatem solēnitatis nre. supra. ii. Expectabat fundamēta habentē civitatē cuius artifex et conditor dominus. Item meliorem civitatē appetunt id est celestem. Ad ipsam enim intendimus transferri sicut ad locū et altare nostrum. Ergo exeundū est ad illud. **Deinde cum dicit. Per ipsam ergo offeram?** etc. ponit secundam conclusionē quod scilicet super istud altare sacrificare debemus et qualia sacrificia. **Duplex** est autē sacrificiū quod super altare xpi offerre debemus. scilicet devotiones ad deum et misericordie ad proximum. **Quantum ad primum dicit quod postquam non sunt offerenda sacrificia legalia. ps.** Sacrificium et oblationē noluit. ergo per ipsam id est per xpm offeram? semper deo hostiā laudis. **ps.** Sacrificiū laudis honorificabit me. **Id est autē sacrificium laudis vocat fructum labiorum. i. confessionē vocis. Melius enim laudat deus ore quod occasione animalū. Unde dicit. Fructū labiorum constituentis nomini eius. Hoc est enim necessarium. Ro. 10.** corde creditur ad iusticiam ore autem confessio fit ad salutem. **Eccl. 14.** Reddemus vitulos labiorum nostrorum **Esai. 57.** Creavit fructum labiorum pacem. **Hoc autē sacrificium debet esse sempiternum. i. cōtinuum: sicut in lege erat iuge sacrificium: sicut patet numeri. 28. ps.** Benedicam dñm in omni tempore: semper laus eius in ore meo. **Aliud sacrificiū ponit cum dicit. Beneficentie autē et cōmunionis nolite obliuisci. Quasi dicat. Olim ope exhibebatis opera misericordie: modo autē saltē corde et si non potestis ope. Et ideo dicit. Nolite obliuisci beneficentie. i. liberalitatis quantum ad ea que datis. **Argus enim beneficium dicit Sal. 6.** Boni autem facientes non desiciamus. **Eccl. 12.** Benefacite humiliter et non dederis spio. **Et nolite obliuisci cōmunionis quoniam ad ea que fueritis ut tpe suo cōcietis. Act. 2.** Quis qui credebatur erat pariter et habebatur oia cōia. **Ro. 12.** Necessitatibus sanctorum cōmunicantes. **Et cōmunionis id est charitatis pro qua sunt omnia cōia. Quare autem istud duplex beneficiū offerre debeam?** ostendit dicens: quia talibus hostijs promeretur passivus deus. i. possumus deum mereri talibus sacrificijs. **Ipe enim est merces nra quam istis operibus possumus acquirere. Gen. 17.** Ego protector tuus sum et merces tua magna nimis. **ps.** Tunc acceptabis sacrificiū iusticie etc. **Esai. 12.** Volent eum in hostijs et muneribus et vota vouebat domino et soluent.**

Lectio tertia.

Obedite prepositis vestris: et subiacete eis. Ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus vestris reddaturi: ut cum gaudio hoc faciant et non gementes. Hoc enim non expedit vobis. Orate pro nobis. Confidimus enim: quia bonam conscientiam habemus in omnibus bene volentes conuersari. Amplius autem deprecor vos hoc facere quo celerius restituatur vobis. Deus autem pacis qui eduxit de mortuis pastorem magnū ouium in sanguine testamenti eterni dominū nostrum iesum christū aptet vos in omni bono ut faciatis eius voluntatem: faciens in vobis quod placeat coram

se per iesum christum cui est gloria in secula seculorum Amen. Rogo autem vos fratres ut sufferatis verbum solacij. Et in perpaucis scripsi vobis. cognoscite fratrem vestrum Timotheum dimissum cum quo si celerius venerit videbo vos. Salutate omnes prepositos vestros et omnes sanctos. Salutant vos de Italia fratres: gratia cum omnibus vobis Amen.

Supra monuit aplos quod se debent habere ad prelatos mortuos ut scilicet in fide ipsorum permancant: hic monet eos qualiter se debeant habere ad viuētes: et primo quod ad altos. **Secundo** quod ad seipsum paulū ibi. Orate pro nobis etc. **Dicit ergo. Obedite prepositis vestris. Ubi cōsiderandū est quod duo debentur prelati. scilicet obedientia et in ipsorum madata impleamur. Unde dicit. Obedite etc. pm. Re. 15.** Melior est obedientia quam victime. **Item reuerentia ut eos honoremus: tanquam patrem et ipsorum disciplinā toleremus. Et id dicit. Subiacete eis. pm. He. 2.** Subiecti estote omni humane creature. **Ro. 13.** Qui potestati resistit dei ordinationi resistit. **Rōnem subiectionis subdit dicens: Ipsi enim peruigilant etc. Quare enim debeamur obedire et subiacere prelati. Hoc est id quod incumbit eis labor et periculum imminet. An quoniam ad laborē sollicitudinis qui eis incumbit de regimine subditorum dicit quod ipsi peruigilant. i. perfecte vigilant. Ro. 12.** Qui perest in sollicitudine. **Vigilare enim super gregem commissū incumbit prelati. Unde Luc. 2.** dicit Pastores per quos designant prelati erant vigilantes et custodientes vigilas noctis super gregē suū quod dñs dormiunt hostes inimicus hosti suppleminat sizonia in medio tritici. ut dicit **Mat. 13.** **Quantum autē ad periculum quod imminet dicit. Quasi pro animabus vestris reddaturi rōnem. Hoc est enim maximū periculum hominū de factis alteri rōnes reddere quod pro suis non sufficit. 3. Re. 20.** Custodi virū istū qui si lapsus fuerit erit anima tua pro anima illius. **Redder enim prelati in die iudicij rōnem de suis commissis quoniam fiet eis illa quod. Iere. 13.** Ubi est grex qui datus est tibi pecus inclitū tuū. **Quid dices cum visitauerit te Tu enim docuisti eos aduersū te. scilicet loquendo bona et faciendo mala et erudisti i caput tuū pro mala rura exēpla. Greg. 9.** Scire debet prelati quod tot mortibus digni sunt quot exēpla perditōis ad subditos transmittunt. **Prover. 6.** Fili si sponderis pro amico tuo defixisti apud extraneū manū tuā illaqueat es verbis oris tui et captus proprijs sermonibus. **Fac ergo quod dico fili mi et temetipsum libera quod incidisti in manū proximi tui. Discurre festina suscita amicum tuū etc. Prelati enim manu. i. exēplo boni operis et ore. i. predicatōe obligat se xpo pro subditis. Dicit autē xps extraneus: quod ut dicit Bernardus Amicus est in sponione scilicet extraneus i exigenda rōne. Sed non videt quod aliquis teneat reddere rōnem nisi pro se tū. 2. Cor. 5.** Quis nos manifestari oportet ante tribunal xpi ut recipiat vnusquisque pro propria corpore. **put gessit. Unde dicit dñs quod quilibet principaliter reddet rōnem de factis suis. Sed in quantum actus sui quodammodo pertinet ad alium in tantum reddet rōnem de illo. Facta autē prelati puniet ad subditos secundum illud **Esai. 5.** **Fili hominis speculatore dedit te domui israel et audies de ore meo. **Abū et annūciabis eis ex me. Ubi sequitur quod si speculatore intelligit non annūciauerit impio: ipse quidem impius in iniquitate sua morietur: sed sanguis de manu speculatore iniquitatis. Si igitur peruigilant quasi reddaturi rōnem pro nobis et nos debemus quod in vobis est facere. scilicet obedire et non rebellare ut ipsi cum gaudio hoc faciāt non gementes. i. si stineat periculum et laborē pro nobis cum gaudio et non cum gemitu: quod bonus prelatus multum gaudet quoniam videt subditos bene operantes: quod tunc labor suus non est inanis. 3. Jo. 2.** Maior est bonus****

in epistolam ad Hebræos XIII

immutare. **Prover. 21.** Cor regis in manu domini quo
 cuiq; voluerit inclinabit illud. **An de dicit.** Faciens in
 vobis. **Phil. 2.** Deus est qui operatur in nobis velle et
 perficere. **Quid autem faciet?** Quod placitum est coram se. i.
 faciet vos velle quod placet ei. **Hec autem sunt fides et mansuetudo et timor domini.** **Eccle. primo.** Beneplacitum est
 ei fides et mansuetudo. **ps.** Beneplacitum est deo super ti-
 mentes eum. **Hec autem omnia habet per xpm.** Nihil enim
 a patre impetratur nisi per filium. **Jo. 10.** Si quid petie-
 ritis patres in nomine meo dabit vobis. **Et ideo dicit.** Per
 iesum xpm. **2. pe. primo.** Per quem maxima et preciosa
 nobis promissa donavit. **Ro. 5.** Per quem accessum ha-
 bemus etc. **Cui scilicet xpo est gloria in secula seculorum amen**
id est gloria sempiterna. pme Thy. primo. Regi seculorum
 immortalis invisibili soli deo honor et gloria in secula se-
 culorum amen. **Hec enim gloria sibi debet in quantum est**
deus. **De inde cum dicit.** Rogo autem vos fratres etc. sub-
 dit petitionem suam in qua excusat se: deinde concludit epi-
 stolam sibi. **Gratia dei etc.** Circa primum tria facit: quia pri-
 mo ponit excusationem suam. **Secundo** recommendatio-
 nem nuncij per quem scribit. **Tertio** ponit quaedam saluta-
 tiones. **Dicit ergo quantum ad primum.** Rogo vos ut suffe-
 ratis verbum solacij id est patienter portetis verba episto-
 le huius in qua et si in aliquo vos reprehendi totum est ad
 consolationem vestram. **Roma. 15.** Quaecumque scripta
 sunt ad nostram doctrinam scripta sunt. **Et quare debet**
patienter portare ostendit dicens: quia per paucis id est
 valde paucis scripsi vobis: quod verum est respectu mysterio-
 rum que in ipso continentur. **In ista enim epistola fere omnia**
mysteria veteris testamenti continentur. **Sermones autem**
breves valde accepti sunt: quia si sunt boni audius au-
 diunt: si vero mali parum grauant. **Eccle. 5.** Pauci sunt
 sermones tui. **Consequenter** recommendat illum per quem
 scribit dicens. **Cognoscite timotheum** dimissum scilicet a car-
 cere in quo cum apostolo erat vel a me dimissum ad pres-
 dicandum et ad vos missum. **Cognoscite ergo id est gratia**
se recipite: tum quia ut habet **Act. 16.** fuerat circuncisus
 tum etiam quia si celerius venerit cum ipso videbo vos: in
 quo ostendit dilectionem quam ad ipsos habebat. **Hoc etiam**
dicit: quia et si ad ipsos non venerit quia romae passus est ta-
 men incertus erat: utrum vel ad tempus deberet dimit-
 ti. **Consequenter** ponit salutationes suas. **Et primo in-**
iungit eis salutationem aliorum dicens. **Salutate omnes**
prepositos id est apostolos adhuc viventes et omnes sanctos
 scilicet alios discipulos. **Istis autem non scribit quia non intende-**
bat scribere nisi contra observantes legalia. **Et ideo quia**
ista epistola est instructiva non intendebat instruere apostolos quia
erant antecessores sui in fide. **Secundo** salutat eos et pre
 aliorum dicens. **Salutant vos fratres de ytaliam.** **Scri-**
psit enim epistolam istam a roma. **Tertio** more solito conclu-
 dens et quasi pro sigillo ponit salutationem dicens: **Gratia**
dei cum omnibus vobis amen. i. peccatorum remissio et omnia
alia dei dona que per gratiam dei habentur sint firmiter
cum omnibus vobis. Amen confirmatio est omnium.

Finit explanatio sancti Thome de aquino ordinis fra-
 trum predicatorum in omnes epistolas beati Pauli apostoli
 caracteribus Michaelis surter Basilee impressa: ductu ve-
 ro et impensis Guolfgangi Lachner studiosi i mediuz
 data feliciter. Anno a partu virginis salutifero. Milles-
 simo quadringentesimo nonagesimo quinto. Die vero
 decimalexa mensis Octobris.